

ШЕПЕТІВКА

Звіт про результати опитування підприємців

опитування проводилося
Комітетом економічного розвитку

за допомоги проекту
“Економічний розвиток міст”

за підтримки

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ЕРМ УКРАЇНА
ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ

жовтень 2007р.

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ПІДПРИЄМЦІВ

I. ВСТУП

У жовтні-листопаді 2007 року було проведене опитування роботодавців Шепетівки. Це опитування є елементом процесу стратегічного планування економічного розвитку із залученням громади – проекту, який визначатиме економічне майбутнє міста. Метою опитування було отримання корисної та достовірної інформації для членів Комітету економічного розвитку стосовно думки тих, хто здійснює інвестиції та створює робочі місця в Шепетівці. Серед питань анкети були історія та статус підприємства, характер бізнесу, робоча сила та персонал, інформація про розміщення підприємства, послуги, що надаються органами влади, та стосунки з ними, а також загальна думка про місто як середовище для ведення бізнесу.

II. МЕТОДОЛОГІЯ

До 05 листопада 2007 року було заповнено 52 анкети. Серед компаній у переліку для опитування були найбільші роботодавці міста, а також вибірка малих і середніх підприємств та приватних підприємців – фізичних осіб. У цьому звіті містяться узагальнені дані всіх підприємств, отримані в результаті проведеного дослідження.

Для отримання якомога повніших і відвертіших відповідей, респондентів запевнили, що цей звіт не буде містити посилань на конкретні підприємства, а інформація в анкетах буде конфіденційною.

Були виявлені відмінності у відповідях між підприємствами, що належать до різних галузей економіки, а також між великими підприємствами та представниками малого й середнього бізнесу. Тому частину даних було проаналізовано з урахуванням цих відмінностей.

Хоча опитування 52 підприємств не може повною мірою відобразити думку всієї бізнесової спільноти Шепетівки, ці підприємства, – як традиційні роботодавці, так і динамічний, зростаючий сектор малих і середніх компаній, – репрезентують значну частину місцевої економіки, і дають можливість порівняти результати цього опитування з результатами аналогічних опитувань, проведених в інших містах України.

III. ГОЛОВНІ ВИСНОВКИ

1. Місцева економіка видається до певної міри закритою: респонденти повідомили про малі надходження зовнішніх інвестиційних коштів, незначні інвестиційні очікування, а також слабку експортну орієнтацію.
2. Економіка Шепетівки є добре диверсифікованою. Її головним сектором залишається промисловість, але малий і середній бізнес розвивається досить швидкими темпами. Промисловість продовжує бути головним роботодавцем та основним експортером. Новим явищем у місцевій економіці є розвиток малих і середніх підприємств після 1990 р. Ці компанії здебільшого задовольняють різноманітні потреби регіональних галузей, домогосподарств і населення.

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

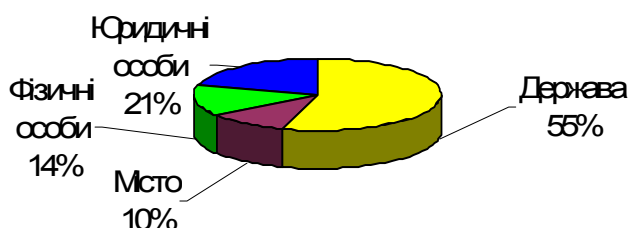
3. Рівень збуту на одного працюючого по місту (71,59 тис. грн. на рік) (в бізнесі - продуктивність праці) є дещо вищим від середнього в Україні.
4. За оцінками респондентів 76% робочої сили по якості заслуговує на «відмінно» та «добре». 52% опитаних підприємств з різних секторів відчують труднощі з набором працівників певних професій та кваліфікації, які є важливими для подальшого розвитку цих підприємств, а 14% підприємств очікують виникнення кадрових проблем у майбутньому. Найчастіше згадували брак чи потенційний брак кваліфікованих працівників технічних робітничих професій та професій сфери обслуговування.
5. Сорок два відсотки респондентів вважають наявне майно достатнім для розширення бізнесу, чи будівництва нових споруд, а 58% респондентів не мають таких можливостей для розширення. Однак, потребу у землях чи спорудах у Шепетівці важко задовольнити. Лише 9% респондентів будуть надавати наявне майно в оренду, 23% – розглядають це питання як перспективне. Підприємства міста, очевидно, маючи перспективні плани щодо розширення та відслідковуючи явну тенденцію до подорожчання нерухомості, в основному, не бажають у даний час продавати надлишки землі та будівель.
6. Приплив зовнішніх фінансових ресурсів до місцевої економіки є критично низьким. Загальна сума задекларованих інвестицій лише 4 млн. 992 тис. грн. на найближчі 2-3 роки є доволі низькою. Ці цифри показують інвестиційну активність лише 15-ти підприємств. Розуміючи, що внутрішніх інвестиційних ресурсів у місті недостатньо 40% опитаних підприємців міста ратує за залучення прямих іноземних інвестицій
7. Тридцять сім відсотків респондентів планують перенести свій бізнес з Шепетівки, ще 8% будуть розширяти бізнес в інших містах. Головними мотивами для такого рішення респонденти називають кращий бізнес-клімат в іншому місті, погані послуги органів місцевого самоврядування, зміну ринкової кон'юнктури.
8. Загалом якість послуг, що надаються органами місцевого самоврядування, в середньому отримала незадовільну оцінку 3,22 за 4-бальною шкалою, де 1 є найвищою, а 4 – найнижчою оцінкою). Респонденти були найбільше задоволені послугами з надання дозволів на ведення бізнесу та роботою громадського транспорту, а найбільше незадоволені утриманням доріг, житловим будівництвом, збиранням і вивезенням сміття. Порівняно з іншими містами, де проводилося аналогічне опитування, якість усіх послуг (окрім громадського транспорту) респонденти в Шепетівці оцінили відносно нижче.
9. Лише один з 52 респондентів оцінив рівень місцевої влади як «відмінний», а 17 респондентів вважають його «добрим». Влада також отримала 17 оцінок «задовільно» та 4 - «погано». Серед керівників міста та владних установ найбільш ефективно респонденти знаходять порозуміння з (у порядку спадання рейтингу): пожежною охороною, санітарно-епідеміологічною станцією, відділом земельних ресурсів, відділом архітектури, центром зайнятості, заступниками міського голови, міським головою, відділом з питань промисловості.
10. Трохи гірше, ніж місцеву владу, оцінили респонденти бізнес-клімат у Шепетівці. Серед найважливіших сильних сторін місцевого бізнес-клімату називали географічне місце розташування на перехресті транспортних магістралей. Серед негативних елементів бізнес-клімату значна частина респондентів, у першу чергу, відзначили бюрократизм, непрофесійність, безвідповідальність чиновників, корупцію, а також бездіяльність, або протидію місцевих депутатів.
11. Респонденти поділяють думку, що місцева економіка поліпшиться завдяки розвитку малих та середніх підприємств, комунальної інфраструктури, а також зовнішнім ресурсам (залучення прямих іноземних інвестицій).

IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. СТАТУС ПІДПРИЄМСТВ

Тільки 38 підприємств з 52 опитаних були засновані після 1990 року. Найбільша частка новостворених компаній – це малі та середні підприємства, тоді як у комунальному господарстві та серед великих роботодавців переважають традиційні підприємства, створені в середині та наприкінці минулого століття. Це свідчить про не надто високі темпи розвитку підприємництва в Шепетівці, а швидше про вплив реструктуризації та приватизації національної економіки.

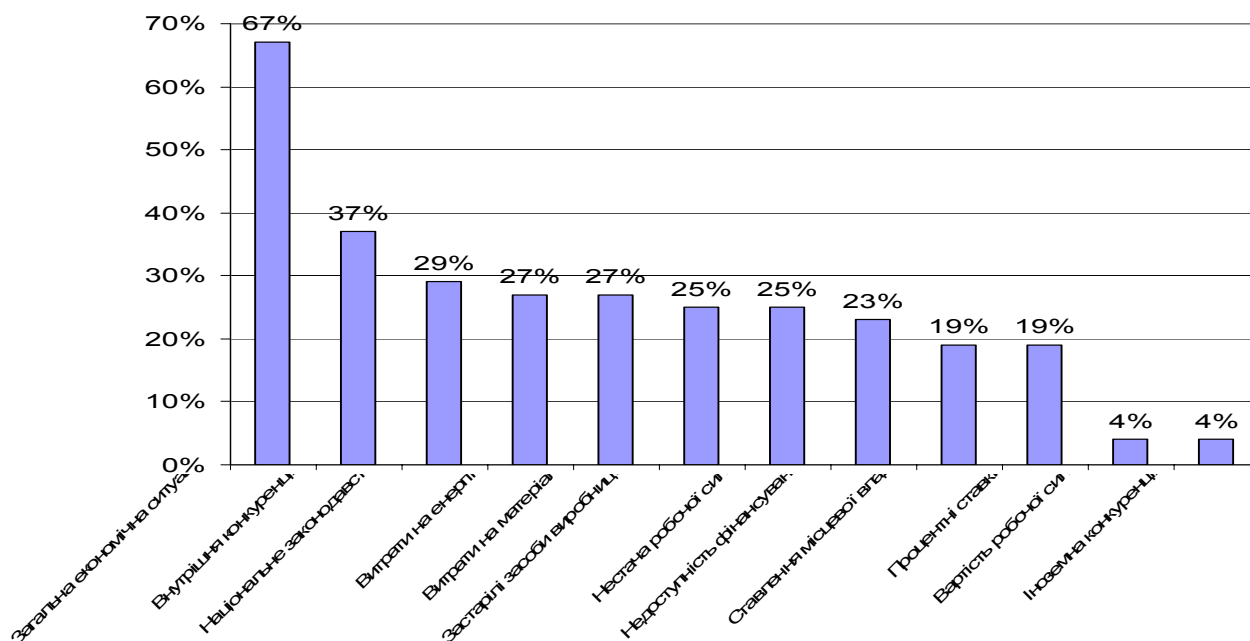
Значна частина обстежених підприємств було засновано після 1990 року, проте 8 підприємств є «продовжувачами справи» традиційних галузей. Найбільша частка новостворених компаній відноситься до малого підприємництва. Серед суб'єктів малого і середнього бізнесу багато підприємств сфери торгівлі, громадського харчування та послуг. У виробничій сфері переважають традиційні для міста підприємства транспорту, виробництва сучасних будівельних матеріалів, меблів. Власниками всіх опитаних підприємств є українські юридичні та фізичні особи.

Мал. 1. Структура власності серед підприємств-респондентів

2. ЗАГАЛЬНИЙ СТАН БІЗНЕСУ

На запитання анкети про чинники негативного впливу на поточний і майбутній розвиток своєї продукції чи послуг були отримані наступні відповіді (Мал. 2):

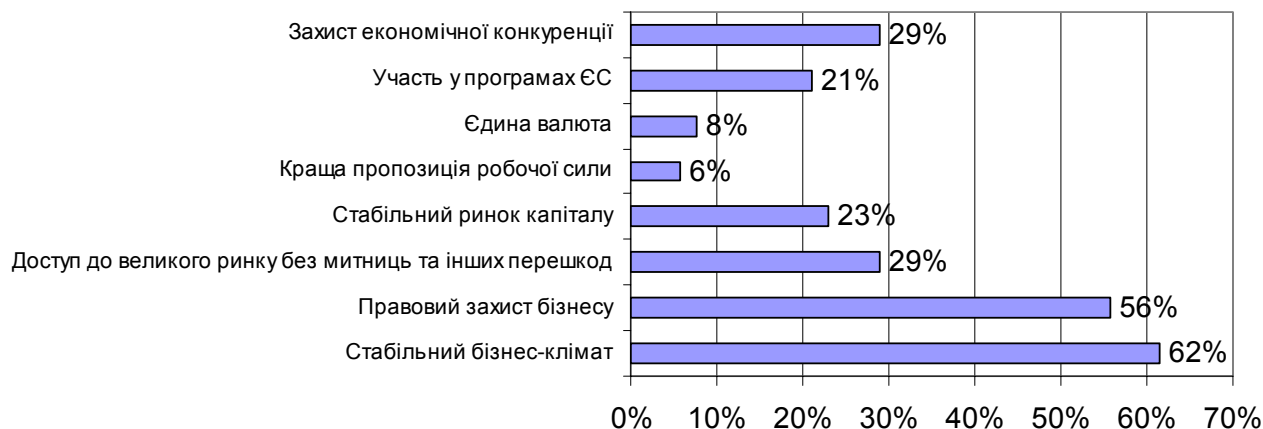

Мал. 2. Перешкоди для подальшого розвитку

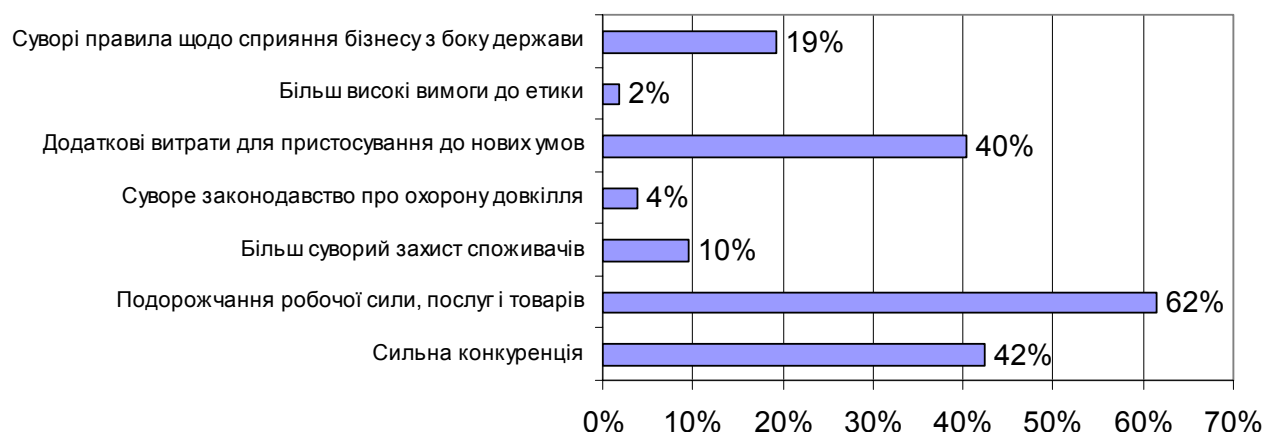
Шепетівка – Вивчення думки підприємців

Економіка Шепетівки є добре диверсифікованою. Її головним сектором залишається промисловість, але малий і середній бізнес розвивається досить швидкими темпами. Промисловість продовжує бути головним роботодавцем та основним експортером. Новим явищем у місцевій економіці є розвиток малих і середніх підприємств після 1990 року. Ці компанії здебільшого задовольняють різноманітні потреби регіональних галузей, домогосподарств і населення.

Важливими з позиції оцінки перспективного розвитку економіки міста є запитання про найвагоміші чинники, які впливатимуть на стан підприємств за умови вступу України до ЄС. Респонденти оцінили позитивні та негативні чинники (Мал. 3, 4):

Мал. 3. Позитивні чинники при вступі України до ЄС

Мал. 4. Негативні чинники при вступі України до ЄС

Очікування, пов'язані з більш тісним співробітництвом України з ЄС чи вступом до цієї організації, є швидше позитивними, хоча підприємства передбачають і негативні наслідки. Стабільніший бізнес-клімат (62%), кращий правовий захист підприємців (56%) є, на думку респондентів, головними вигодами від початку процесу інтеграції та показують нам, чого цим підприємствам найбільше бракує в сьогоднішній Україні.

З іншого боку 62% підприємств з острахом очікують на втрату переваги, яку вони мають через дешевизну робочої сили, послуг і товарів, збільшення конкуренції (42%), а також на додаткові витрати для пристосування до нових умов (40%).

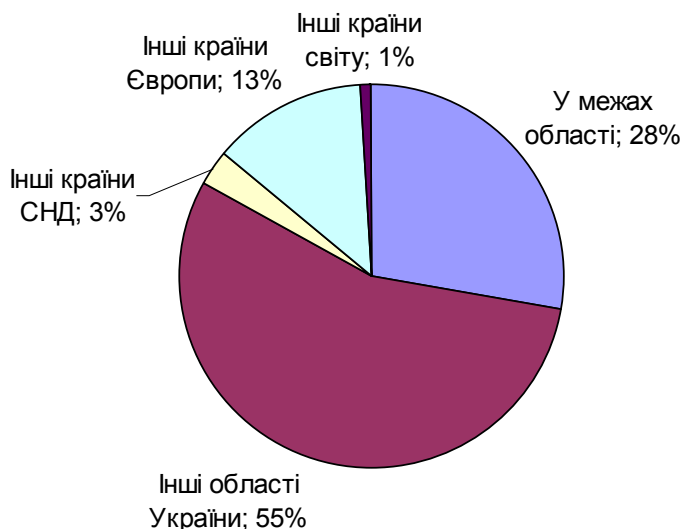
Якщо розглядати вибірку в розрізі окремих секторів, експортно-орієнтовані підприємства найбільш оптимістично налаштовані на співпрацю з ЄС, тоді як малі й середні підприємства значно більшої уваги приділяють негативним наслідкам.

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

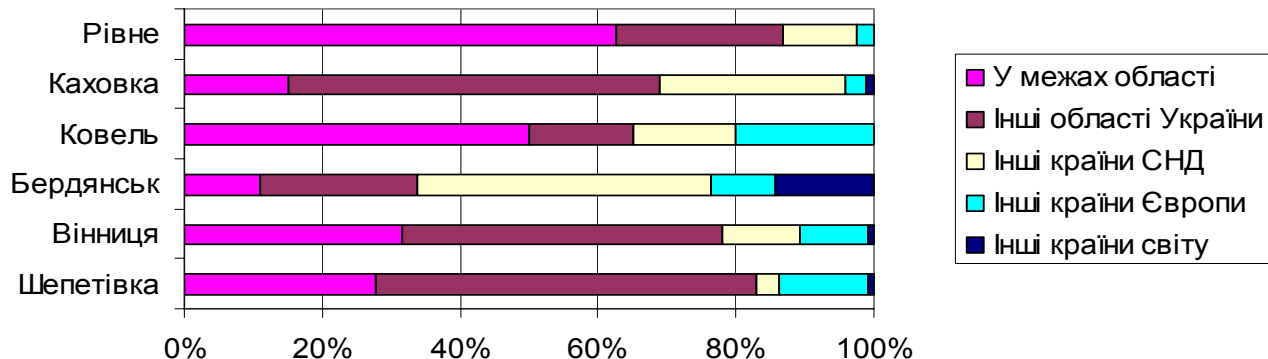
3. СПОЖИВАЧІ

За рахунок значного впливу на результативні показники експортно орієнтованих підприємств (це найбільші роботодавці міста) лише 15 % сумарного збуту припадає на Хмельницьку область, 55 % – на інші регіони України. Ці цифри ілюструють відносно високий рівень експортної орієнтації економіки Шепетівки в галузі промисловості. Але й ця частка експорту в структурі збуту є меншою ніж в аналогічних регіонах Центральної та Східної Європи, і її можна було б збільшити.

Аналіз клієнтів демонструє значну орієнтацію (понад 83%) місцевих підприємств на внутрішні ринки – область та інші регіони України (Мал. 5, 6).

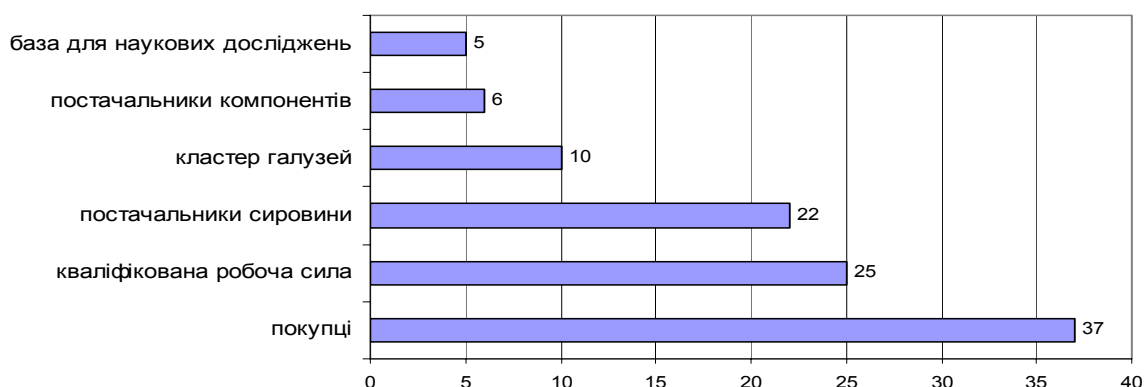

Мал. 5. Напрямки збуту товарів та послуг

Мал. 6. Напрямки збуту у порівнянні з іншими містами

Підприємці відзначили фактори, які сприяють їх бізнесу (Мал. 7).

Мал. 7. Наявність в Шепетівці факторів, які сприяють бізнесу

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

Представники переважної більшості великих підприємств відзначили серед сприятливих факторів розміщення виробництва – наявність робочої сили, а для середнього та малого бізнесу найважливішим фактором є наявність споживачів продукції.

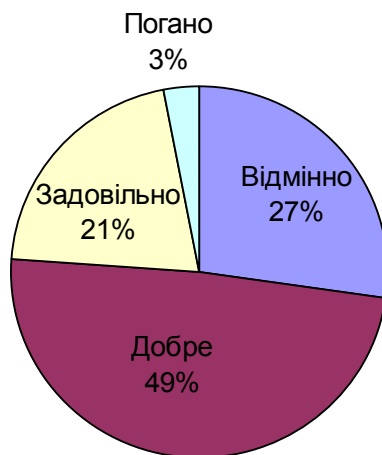
Значна частина (63%) підприємців прогнозують зростання обсягів збуту від 10 до 50% в 2008 році порівняно з попереднім роком (один з респондентів прогнозує зростання на 200%), хоча є й такі, які очікують спаду. 12% опитаних прогнозують зростання об'ємів реалізації продукції більш на 50%. Середній збут на одного працівника знаходиться на достатньо високому рівні (71,5 тис. грн.).

4. ПИТАННЯ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ

Загальна чисельність працівників з повним робочим днем на 55 підприємствах, що брали участь в обстеженні, становить 4334. П'ять років тому на цих підприємствах разом працювало 3632 працівники. Нові робочі місця створювалися переважно малими та середніми підприємствами, тоді як у комунальній сфері та в промисловості чисельність працівників залишалася доволі стабільною.

52% опитаних підприємств з різних секторів вже відчувають труднощі з набором працівників певних професій та кваліфікації, які є важливими для подальшого розвитку цих підприємств, а ще 14% підприємств очікують виникнення кадрових проблем у майбутньому.

36% опитаних вказали професії, за якими вони відчувають найгострішу нестачу кадрів. Найчастіше у цьому переліку зустрічаються професії технічної сфери (механіки, верстатники деревообробних та металообробних верстатів, енергетики, електромонтери, кабельники, бетоняри, екскаваторники, водії), професій сфери обслуговування (продавець, кухар), медичний персонал різних спеціальностей, а також менеджери, інженери, організатори будівництва. Нестача кваліфікованої робочої сили пояснюється виїздом багатьох кваліфікованих працівників на заробітки до інших міст України та країн Європи, де вони заробляють в кілька разів більше, а тим, що залишаються, часто бракує необхідної кваліфікації.

Мал. 8. Оцінка роботодавцями якості робочої сили

5. НЕРУХОМІСТЬ

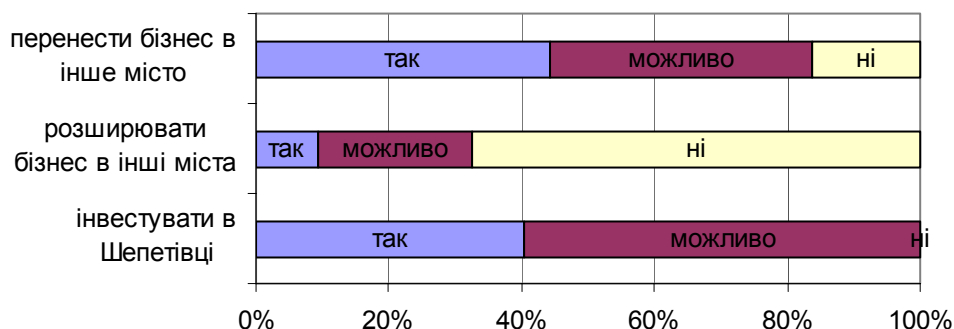
Дев'ятнадцять підприємств з 52 опитаних є власниками нерухомості (земельної ділянки та споруд на ній), ще дев'ятнадцять підприємств орендують нерухомість, а три – є одночасно власниками та орендарями.

При цьому 42% респондентів вважають наявне майно достатнім для розширення бізнесу, чи будівництва нових споруд, а 58% респондентів не мають таких можливостей для розширення.

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

Однак, потребу у землях чи спорудах у Шепетівці важко задовольнити. Лише 9% респондентів будуть надавати наявне майно в оренду, 23% – розглядають це питання як перспективне.

На запитання щодо географії інвестиційних планів відповіді респондентів розподілилися наступним чином (Мал. 9.):

Мал. 9. Географія інвестиційних планів респондентів

Плановий обсяг інвестицій респондентів ледве сягає 5 млн. грн. При цьому планується створити лише 147 нових робочих місць.

На запитання про те, чому респонденти, які планують розширення бізнесу в інших містах, не роблять цього в Шепетівці, були отримані наступні відповіді:

- протидія місцевої влади
- через відсутність стратегії розвитку міста з боку виконавчої влади
- не достатньо виробничих потужностей і робочої сили
- брак кваліфікованої робочої сили
- даний ринок збуту вже насичений
- насичений ринок

Розширений аналіз відповідей тих респондентів, які планують забрати свій бізнес з Шепетівки до інших адміністративно-територіальних одиниць, продемонстрував, що причини для такого рішення наступні:

- кращий бізнес-клімат в іншому місті (6 відповідей),
- погані послуги органів місцевого самоврядування (4 відповіді),
- зміна ринкової кон'юнктури (4 відповіді),
- висока вартість робочої сили (2 відповіді),
- низька продуктивність праці (2 відповіді),

На запитання про те, що можна було б зробити, аби заохотити залишитися в Шепетівці підприємців, які мають намір перенести свій бізнес у інші міста, були отримані наступні відповіді:

- місцева влада повинна переглянути своє ставлення до підприємництва і не заважати роботі
- врегулювати умови конкурентних відносин
- знизити орендну плату
- створити умови для приходу серйозних інвесторів, відтворення виробництва в регіоні
- перенесення діяльності пов'язане із розширенням виробництва
- збільшення купівельної спроможності населення

6. ПОСЛУГИ ТА ВІДНОСИНИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

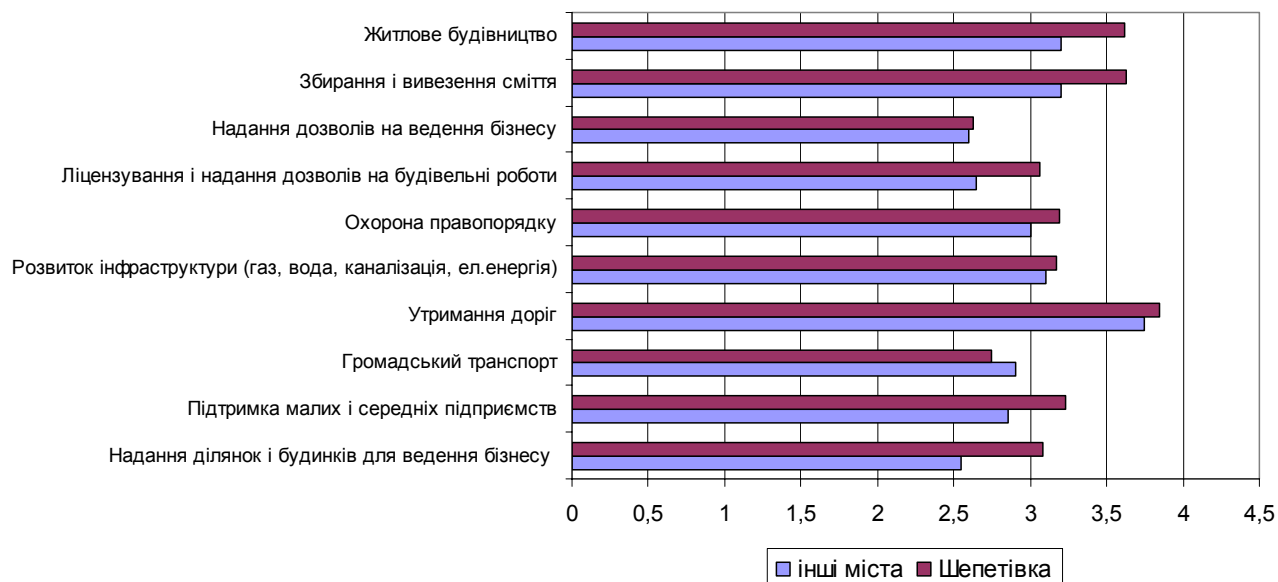
Респондентам було запропоновано оцінити десять видів муніципальних послуг за шкалою від 1 до 4 (1 = відмінно, 4 = незадовільно). В середньому ці послуги отримали оцінку 3,22 (див.

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

Мал.9., де верхній стовпчик репрезентує результати по місту Шепетівці, а нижній – узагальнені результати, отримані в інших містах, де проектом проводилося аналогічне обстеження).

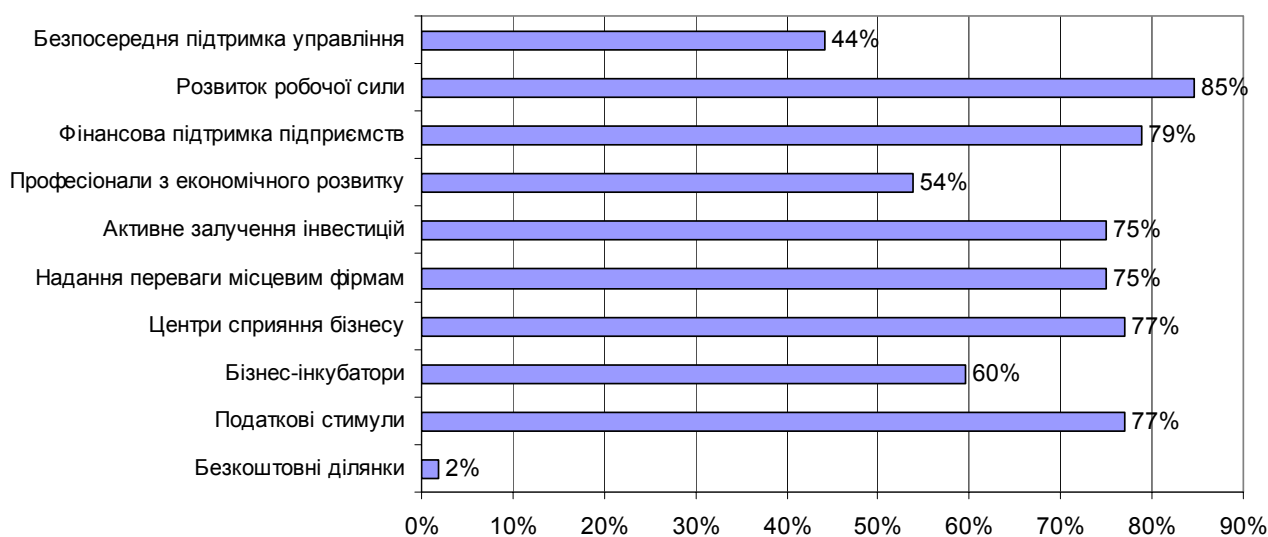
Найбільше задоволення було висловлене послугами з надання дозволів на ведення бізнесу (2,63), роботою громадського транспорту (2,75). Респонденти були найбільше незадоволені утриманням доріг (3,85), житловим будівництвом (3,62), збиранням і вивезенням сміття (3,63). Найбільш позитивною відмінністю Шепетівки від інших міст за відповідними результатами опитувань є громадський транспорт, тоді як якість усіх інших послуг респонденти в Шепетівці оцінили відносно нижче. Відповіді респондентів демонструє Мал. 10.

від 1-"відмінно" до 4-"погано"

Мал. 10. Послуги органів влади

Опитування дозволило з'ясувати думку підприємств про послуги, які мають надаватися міською владою (зокрема підрозділом з економічного розвитку) представникам бізнесу Шепетівки. Як демонструє Мал. 11, підприємства активно підтримують майже всі з запропонованих послуг.

Мал. 11. Послуги підрозділу з економічного розвитку

На відміну від компаній в інших країнах Східної Європи, респонденти не підтримують ідею надання міською владою за символічну ціну приватним підприємствам вільних ділянок,

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

які забезпечені інфраструктурою – вони не бачать гарантії, що ті, хто отримає таку форму субсидії, насправді почне створювати робочі місця.

На запитання „Які ще послуги мають надавати Вам органи місцевого самоврядування, щоб поліпшити місцевий бізнес-клімат?“ загалом отримано 7 окремих відповідей:

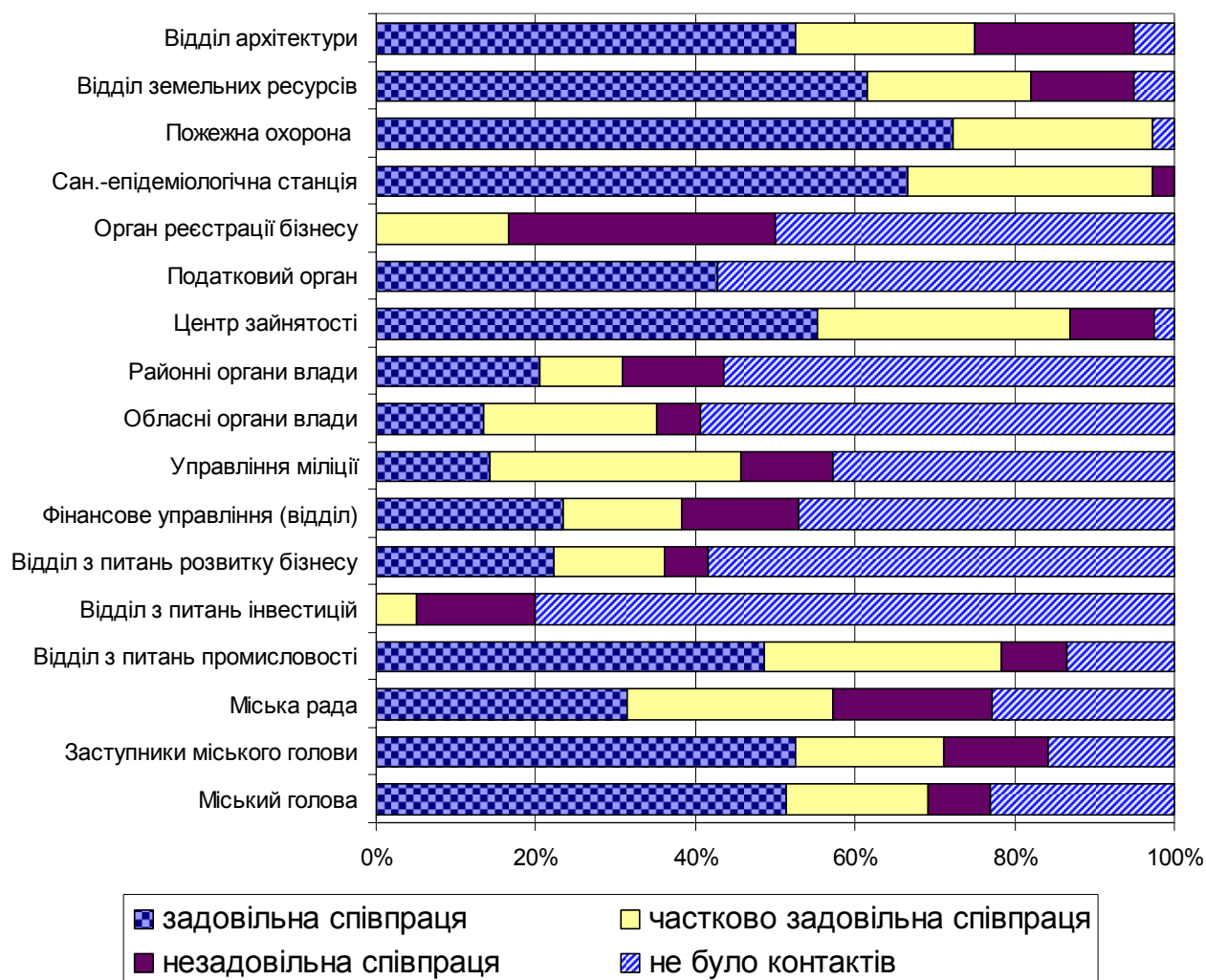
- не заважати своїми діями (3 відповіді)
- міста повинні підтримувати місцеві фірми не тільки закупівлями, а обов'язково створювати захист своїх фірм від гігантських компаній масштабу України
- зменшення податків
- доступність виділення земельних ділянок та прозорість прийняття рішень по них
- посилення контролю за особами, які здійснюють комерційну діяльність без документів

Підприємства-респонденти оцінили контакти з владними структурами та посадовцями (Мал. 12.).

Серед тих хто отримав позитивний баланс комунікації: пожежна охорона, санітарно-епідеміологічна станція, відділ земельних ресурсів, відділ архітектури, центр зайнятості, заступники міського голови, міський голова, відділ з питань промисловості.

Найбільш незадоволені респонденти роботою органу реєстрації бізнесу, обласною та районною владою, фінансовим управлінням.

Представники місцевого бізнесу практично не мають контактів з підрозділом виконавчих органів влади що опікується питаннями інвестицій.

Мал. 12. Контакти з органами влади та управління

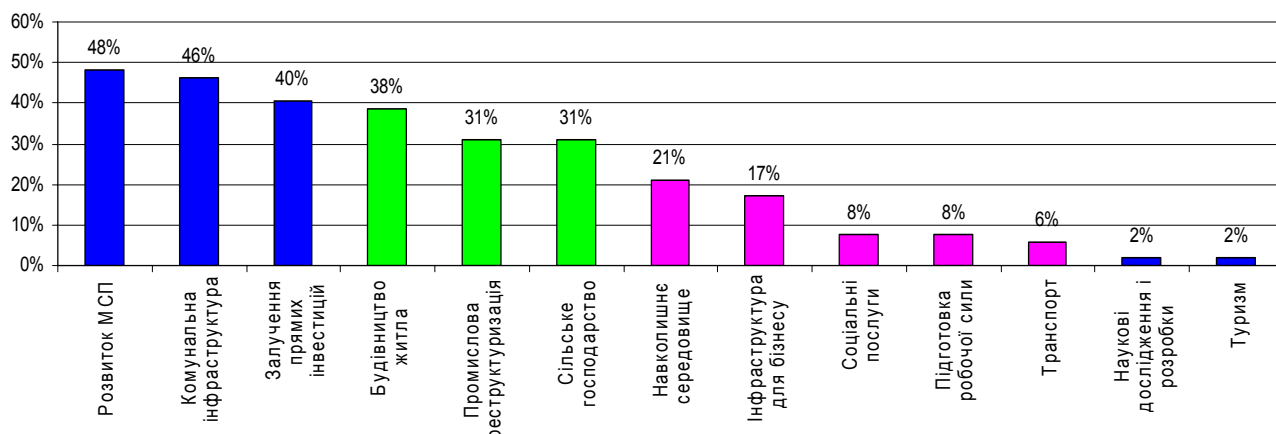
Тридцять п'ять відсотків респондентів таким чином описали найбільші проблеми, з якими вони зустрічаються під час контактування із зазначеними установами:

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

- бюрократизм чиновників (8 відповідей)
- непрофесійність, безвідповідальність, відчуття тимчасового перебування на посаді (6 відповідей)
- корупція та перевага особистих інтересів чиновника перед суспільними проблемами (5 відповідей)
- бездіяльність, або протидія депутатів (2 відповіді)
- хабарництво
- вороже ставлення контролюючого органу до підприємця
- оплата послуг та робіт
- недосконале законодавство, немає єдиних прозорих нормативів відрахувань, значний термін в розгляді заяв і документації

7. КРИТИЧНІ ПИТАННЯ

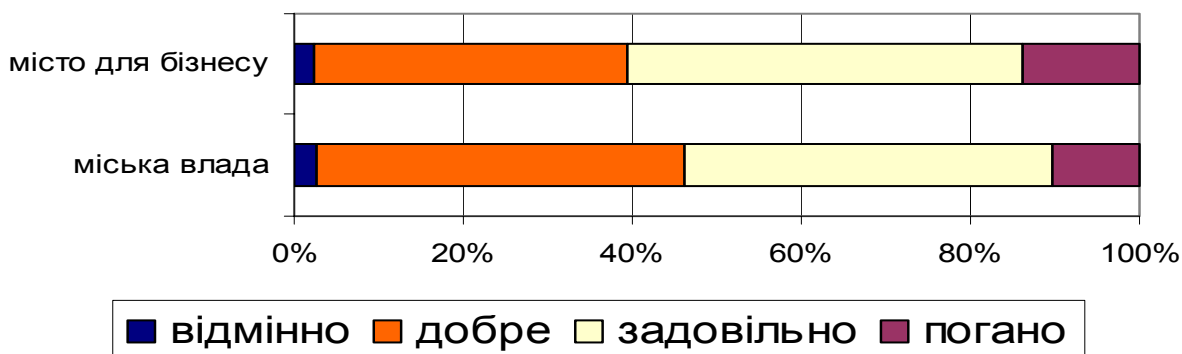
Респонденти дали такі відповіді на запитання щодо трьох найбільш важливих напрямків, які мають бути відображені в стратегічному плані економічного розвитку міста (Мал. 13.):

Мал. 13. Критичні питання

8. ЗАГАЛЬНІ ВРАЖЕННЯ

Респондентам запропонували висловити свої загальні враження про органи влади в Шепетівці, а також про загальне сприйняття Шепетівки як місця для ведення бізнесу (Мал. 14).

Мал. 14. Загальне сприйняття міста та міської влади

Шепетівка – Вивчення думки підприємців

Позитивними елементами бізнес-клімату Шепетівки респонденти відзначили наступні:

- географічне місце розташування на перехресті транспортних магістралей (4 відповіді)
- ставлення міської влади позитивне (2 відповіді)
- при вдалому залученні інвесторів місто має перспективи розвитку
- розвинута інфраструктура
- в тому, що ситуація має рано чи пізно покращитися
- організація зустрічей, зборів з підприємцями, готовність вислухати
- наявність робочої сили

Негативними елементами бізнес-клімату Шепетівки респонденти відзначили наступні:

- відсутність у представників влади відповідальності за протистояння та за розвиток малого та середнього бізнесу
- велика аморфність працівників міськвиконкому, погане виконання і контроль за прийнятими рішеннями і постановами
- люди, які приходять до влади роблять покращення особисто для себе і свого оточення
- влада не має ніякого впливу, тільки просить
- консервативність міської ради
- велика кількість чиновників
- велика кількість партій, представлених в міській раді і низький професіоналізм депутатів
- в місцевих депутатах, які випадково потрапили до ради
- низька купівельна спроможність жителів міста (3 відповіді)
- обмеження трудових ресурсів
- мале місто, поганий збут
- недоступність земельних ділянок
- входження у місто великих торговельних компаній

V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК

Цей звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки роботодавців Шепетівки. Їх спільне ставлення до міської влади значною мірою визначатиме, яким буде економічне майбутнє міста – зростання, застій чи занепад. Звіт допоможе Експертному комітету з економічного розвитку в його роботі і буде корисним для міської влади в роботі над підтримкою та поліпшенням бізнесового клімату в місті.

Проект «Економічний розвиток міст» висловлює вдячність усім представникам підприємств, які поділилися своїми думками та надали корисну інформацію, учасникам Експертного комітету, а також усім хто присвятив свій час проведенню опитування.